

הרמ"ק - רבי משה קורדובירו

מדוע בתורת החסידות מקובלת סמכותה של קבלת הרמ"ק, שלא כשיטת מקובלים מהאחרונים? • "קבלת הבעל-שם-טוב מקורה באחיה השילוני, ולכן ידוע על מה ניתן לסמוך" • צדיקי תורת הנסתר שפנימיותם חדרה את חיצוניותם לא הושפעו מחטא עץ הדעת כלל • ביאור ההספד הנדיר שנשא עליו האריז"ל • רשימה ראשונה

בעניינים שונים. המתווך בהתכתבות היה הגאון החסיד רבי מנחם-זאב הלוי גרינגלאס שליט"א ממונטריאול.

באחת האיגרות, מיום ט"ז סיון תשט"ו (אגרות קודש כרך יא, עמ' קסז), מתייחס הרבי, בתגובה להערת הרב מרגליות, לאופן שבו התייחסו לספרי קבלה שונים:

כן מה שכותב אשר ישנם מקובלים כשמגיעים לאיזה ד[ב]בור מהחברים שבפע"ח [=פרי עץ חיים] מדלגים, הנה פשיטא שלא כן קבלתנו [=מאדמורי חב"ד], והרי מובא עניינים מהחברים וכו' בדא"ח [=דברי אלוקים חיים], ומהם מובא בלקוטי תורה וכו'. נוסף על המובא בדא"ח בכמה מקומות - קבלת הרמ"ק וקבלת הר"י [הרב ישראל] סרוג וכו', דלא ככמה מהמקובלים הספרדים.

ויש לבאר הענין אשר אחרונים לא רצו להכנס במקום הספק, מה שאין כן הבעש"ט והרב המגיד ורבנו הזקן וממלאי מקומם שהיתה להם בזה קבלה איש מפי איש - והבעש"ט מאחי[ה] השילוני

"כדורו של הרמ"ק היה הוא במעמד ומצב ד'חד בדרא"... התבטא הרבי ביום שמחת-תורה תשמ"ב (התועדויות תשמ"ב כרך א, עמ' 261). וביד' שבט תשכ"ג (תורת מנחם עמ' 141), מציין הרבי בהקשר זה: 'חד בדרא... הם נשמות דאצילות', כפי שנתבאר בסעיף הי"ג של המשך ההילולא.

קבלת הרמ"ק התקבלה בשושלת החסידות

ביום ה' ט"ב ניסן תשמ"ג, הגיע הגאון רבי אפרים אליעזר הכהן יאלעס לחלות את פני הרבי ('בצל החכמה' עמ' 84). בתחילת השיחה "דובר אודות קבלת הרמ"ק, וכ"ק אדמו"ר אמר שזה התקבל אצל הבעש"ט והמגיד ממזריטש". דברים אלה התבהרו בהתכתבות מרתקת, באמצעות צד שלישי, שקיים הרבי עם המקובל הירושלמי הרב אשר ישעיה זעליג מרגליות זצ"ל,

האריז"ל מדבר בספרות ובפרופים - ישנו בעבודת האדם בכל יום: בתחילת היום העבודה היא באופן של נקודות ובהמשך היום מתבטאת העבודה בהפיכת הנקודות

לספרות ופרופים שלמים: - להפירות נוספת משירת י"ד שבת השביעית (תורת מנחם שם עמ' 141). "ישנם עוד ספרי הרמ"ק שלא נזכרו בחסידות ואין אני יודעים מועד - אם משום שלא היו מצויים במדינת הנהן, או משום שנכללו ההכרים כספרים שהובאו בחסידות."

ההספד המפורסם

כשנסתלק הרמ"ק והספיד אותו האריז"ל. תוכן ההספד מובא בכמה ספרים (של ר' יהונתן אייבשיץ, החו"ר"א וכו' אבל השלה"ה הקודם). בהקשר זה השמיע הרבי שירה מיוחדת שכבת פרישת שמת בשנת תשמ"א. באותה שנה חל כ"ז תמוז, יום פטירתו של הרמ"ק, בשבת. הרבי התייחס להספד הזה וביאר אותו, כאשר מן הביאור עלה עומק חדש, לו כיוון האריז"ל בהספדו את הרמ"ק.

השירה הוגהה בשנת תשמ"א (לוקיטי שירתו כד כד עמ' 132 ואילך), והנה נקודות אחרות ממנה. בשירה חלק הרבי במידה מפורטת על כמה מגדולי-ישראל שהעתיק את תוכן ההספד וביקש להשלים לו באור. הרבי סבור כי הנונה איננה לגמרי כוח - "שכונותו (של האריז"ל) רק כללות, ולא שזר אותו העניין ממש" (שם הערה 5). מתוך הביאור עולה וניצבת דמותו של הרמ"ק באור יקרות נעלה במיוחד.

ראוי לפרט תחילה בקביעה הברורה והחדר-משפיעה של הרבי (שירתו קודש תשמ"א כד ה, עמ' 221): ענין ההספד של האריז"ל הפך להיות חלק מתורה שבעל-פה, "והוזהר" היא מלשון הוזהר, ומכר מוכן שכל יהודי גם מי שאינו בדרגתם של האריז"ל והרמ"ק יכול לצרף ולהפיק מכר תוראה בעבודתו לקונן.

עבודת האדם ב'ניקודות' ו'פרופים'

"לדעתי מהגהתו כי"ק ארמוני (מהרש"ם) נ"ע לסיודו: "ואין הפוש בניו (הרמ"ק) לקבלת האריז"ל אלא כי בכלל מאויים מנה כ"י, כך מביא הרבי בלקיטי שירתו (כד כד, עמ' 133 ות' 22).

בהקשר זה מעניין לציין את שירת ש"פ שמני תשמ"א (שירתו קודש תשמ"א כד ב, עמ' 170-171), שבה התייחס הרבי לאישיטו של רבי אברהם אוליא, בעל "חסד לאברהם", שהיה תלמידו של הרמ"ק, ולא-דבר מן של האריז"ל. הרבי התבטא: "והדבר לא היה סחירה", והכוונה היא, כי למרות העובדה שהמשיך ללמוד ברב אצל שניהם ונמנה הן על תלמידי הרמ"ק והן על תלמידי האריז"ל, לא הייתה הדבר סתירה. וממשיך הרבי:

את, כפי שמצינו בחסידות ת"ד שטובאים הן דברי הרמ"ק (כספר הפרדים, וכן בספר אליהו, אף נעל-פי, שישנם שם כמה וכמה דינים (שקלא וטריא)) והן דברי האריז"ל, ופיסויים [=פסיסטים] כמה וכמה עניינים על דברי שניהם. ואין זה מן התימה שה"י יאילו ואילו דברי אלקים חיים" - ואין בכך כל סתירה:

הרמ"ק מדבר בדרגה של הנה שבתקון והאריז"ל על תקון שבתקון (ובים, שלא כרעת האטונים מדבר על תורה (כשהוא לעצמו), שר"י הדבר לא יזכר ("תמנה" חי' גדולה") - כיצד יעסוק הרמ"ק בעולם המשבר ה"י, והלא התורה היא נצחית?].

ופורוש הרברים: בכל דרגה נמצא ישום כמה וכמה דמות, ועל דרך זה בעולם התקון נמצא ישום כמה וכמה דמות, כולל גם הדרגה של תורה שבתקון (הרמ"ק) וזו של תקון שבתקון (האריז"ל). שירת דודגם אלו - המשיך הרבי - מצינו גם בעבודת האדם:

תורה - פירושה עבודה שלמעלה ממדידת הוגהלת. תקון - עבודה שמדידת הוגהלת. וגם הנאמר לעמים שהרמ"ק מדבר בנקודות.

איכור נוסף מהתעוררות י"ד שבת השביעית (תורת מנחם כד לז, עמ' 141): "ספרי הרמ"ק שהובאו בתורת החסידות בכמה מקומות, העיקר הוא ספר הפרדים". ועוד מהתעוררות י"ט כסלי תשמ"י (תורת מנחם כד כד עמ' 235):

מבוא בקבלה ובחסידות שחתולוק בין קבלת הרמ"ק לקבלת האריז"ל הוא, שקבלת הרמ"ק היא בספרות דתה (בענייני תהו שבתקון גופא), ואילו קבלת האריז"ל היא בתקון".

וממשיך שם (עמ' 257): ועל-דרך זה יש לומר בנוגע לדישת רבנו הנהן בתורת חסידות ת"ד - שזוה עניין ד"ל זהו בהרה" (אלא) לשבת ת"ד: תורה - ענינו מקיפים, כאמנה שעניינה מקיף. "לשבת יצרה" - ענינו הוא שיימשיך במוחו על ידי הלימוד באופן של הנהה והשגה, ומחוץ עניינים פנימיים.

והדו"ב עוד בכל זה. בה תהבטא הרבי בש"פ משנת תשמ"א (עמ' 220): הרמ"ק - רבי משה קורחורו, מתברר של כמה ספרים כפרדים, ספר אליהו, אור יקי לזהו ועוד. ספריו אלה מובאים בתורת החסידות (החל מאדמו"ר הקדו, עד נשיא דורות).

הורה לו שיכות להאריז"ל וכדארתו בחסידות ששנודם מנוגים לענין אחד, אלא שהרמ"ק מדבר בתורה והאריז"ל בתקון: זאת אומרת שניהם שוסקים בתקון, שניהם הרי הם חלק בתורה - אלא שהרמ"ק בתורה שבתקון והאריז"ל בתקון שבתקון. כשהאריז"ל ספר לרמ"ק ששפסטר כ"ג תמה הרי הוא שר"י באותו ענין (ודרגא) של הרמ"ק - כמון בסמאמור ח"ל במקום שמתחשבתו של אדם שם הוא נמצא (ובשעת הדבור קיימת גם המתחשבה ומעלת המתחשבה).

עוד תהבטא הרבי באותה הודמנת (שם עמ' 223-222): "למרות מעלתו של ישראל ושיכיותו של ישראל לאאתם עניינים, הרי על-ידי הספדו של האריז"ל נהגלו מעלות אלו באופן גלוי יותר. (על ההספד ראה להלן).

(שהיה) ממקבלי - אלהן (הנביא) ידעו באיזה עניינים יש לסמוך. וכדו"ג גם כן שסופי זה סוכני על מה שיכתוב בעסק המלך...

קבלת הרמ"ק ונכללת בקבלת האריז"ל

"אלא חס - ושלום כרובי האחרונים תה"ל" - מדברי הרבי בהודמנת נוספת (י"ד שבת השביעית - תורת מנחם עמ' 141).

בנוגע לסקיבלים, הרי ידוע שהמסקנת היא כפי קבלת האריז"ל, וז"ל בהמסקנתו שלמפי זה. ואף נעל-פי, שא"ל וא"ל דברי אלקים חיים", ועל אותה כמה וכמה בחכמת הקבלה, שנקראת "חכמת האספה" - הרי בחכמת הקבלה גופא ישנו הענין "אמת לאמיתו", שזוהי קבלת האריז"ל.

והנה, בנוגע לקבלת הרמ"ק שהיה לפני האריז"ל, מצינו בספרי מקיבלים האחרונים שסמטיסם במעלותו שלא היה בעוד לגבי מה שאמרו ממנו בימיו, קודם גילוי קבלת האריז"ל, אבל רבנו הנהן מביא את דברי הפרדים - שזוהי קבלת הרמ"ק - בכמה וכמה מקומות. וכדו"ג גם המבוא בקי"ק אחר שקבלת הרמ"ק נכללת בקבלת האריז"ל על-דרך ש"יש בכלל מאתיים מנה", ולא חסויסלים כדברי האחרונים תה"ל.

ענין זה גופא הוכיח הרבי ('וענין זה מוכרח') מעדרות של האריז"ל ('על-פי' הודיע מדברי') אודות הלייתו של הרמ"ק וכ"י.

כדברי האחרונים תה"ל. ענין זה גופא הוכיח הרבי ('וענין זה מוכרח') מעדרות של האריז"ל ('על-פי' הודיע מדברי') אודות הלייתו של הרמ"ק וכ"י.

בשירת ש"פ תולדות תשרי"מ (התעוררות תשרי"מ כד א, עמ' 510) אמר הרבי: ברוח של הרמ"ק - תהא אף ששפוטתו מבוחרים העניינים דפנימיות הנוגעים באופן של רבנה והשגה יותר מאשר בתורתו של האריז"ל (כפי שראוים בספריו), עדיין היה לראשון דפנימיות התורה ביוסתר כ"י, ורק בידו של האריז"ל (כדור שאחרת הרמ"ק) - רק א"א מותר ומצוה לגלות זאת והתכחש".

האריז"ל עצמו בהספדו על הסתלקותו י' משה קורדובורו (הרימ"ק), בעל "פרדס רמונים".

הרב חזק על ההספד, והוסף:

וכאמור, בהספדו הג'ל שאמר האריז"ל על הרימ"ק - אמר הספד גם בנוגע לעצמו.

ויש להוסיף ולהעיר גם מהקשר והשקפות שבו הרימ"ק והאריז"ל בגלוי פנימיות התורה:

ספרו הנוסף של הרימ"ק הוא "פרדס רמונים" (אף שיש לו גם ספרים נוספים בקבלה) ובהמשך לה בא ספר "עץ חיים" לראיז"ל וקבלת האריז"ל נבארו אותם העניינים שמדובר אודותם בספר המדפיס - אולם כפי שהם על-פי קבלת האריז"ל - אשר העניינים שנתבארו בעץ חיים, פיר עץ חיים ושאר כתבי האריז"ל, הם המנימויות והעניינים שנתבארו בפרדס, פנימיות שבפנימיות התורה גופא.

צדיקים שבכבודות ליתן.

וזוהו הקשר של הנושא לרימ"ק ולאריז"ל שעניינם הוא גילוי פנימיות התורה - שכן תגליו ד"סתים דאריז"תא" קשור בגלוי "סתים דשפנימיות התורה הוא מ"עניו של נחש", וכידוע שפנימיות התורה הוא "עץ חיים" (אילנה דחיים), תגולה מ"אילנה דסוב ודע" (עץ הדעת).

הוא מסב על עצמו

באור ליום ג' פרישת דברים ה' מנחם א"ב תשי"א, זים הסתלקותו של האריז"ל, נשא הרב דברים אחר הפילה ערבית (התועודויות תשי"א כרך ד, עמ' 81) לייחודו של יום:
אורות הסתלקותו של האריז"ל - ביום זה נתקבל כבר אצל כמה וכמה לתמליץ את דברי

הוא עץ הדעת לא נגמ בפנימיות הנשמה?

ובאן מסרב הרב מסקנה נפלאה:

"עניו של נחש" - שאין לאיש חטא חסרון אחר מלבד אי הסרת "זוהמת נחש" . . . מכל וכל שייכת לדורא בפש אשר "זוהמת" יכולה להגיע שם. כלומר בחיצוניות האדם ובחיות הגלוי שגלו, אשר שלמות ועוליו האדם בדרגות החיצוניות מדודה רק אצל יחיד סגולה וזה עניו שייך לכל אחד ואחד.

מה שאיננו עניו "חטא משפט מות. שיחוסר טעם משפט מות" שמצד סתים דנשמתא (מקום שם "עניו של נחש" אינו יכול להגיע) ופשיטא בעצם נשמתו - זהו בממצא אצל כל יחודי, שכן פנימיותו של כל יחודי, יהיה מי שיהיה ובאיה מצד שרק יחודי, נעלה מכל זוהמתא של חטא. עד אשר דבר זה מתבטא בגלוי להלכה בפועל בעניו "דוצה א"י לרצונו.

בעומק יותר ממשירי חרב:

"עניו של נחש" פירושו שהחטא פעל חסרון מסוים אצל היחוד, דבר שגם למיתה, אלא שהחסרון נגמ לא ע"י הצדיק עצמו חסיונים, אלא ה"תש שהביא "זוהמת" בעולם.

אלא שזוהמת נחש זו נגמה רק בחיצוניותו של היחוד, אך לא ח"ו בפנימיותו. ולכן כאשר פנימיות נשמת היחוד מאורה בגלוי עד אשר זה חודר גם בחיצוניותו של יחוד אצלו עניו "עניו של נחש".

זו כוונתו האמיתית של האריז"ל: "זולת אותו על עץ", עובדת היות אצלו עניו המיתרה, הוא רק מצד "נורא נעלה על בני אדם" שהשם יחבדך פעל (נעל- ידי עץ הדעת) את עניו המיתה בעולם.

על-פי זה יש לומר שיש חילוק גם בחוכו עניו המיתה: כאשר סיבתו "עניו של נחש" מובן שהוא עניו לגישותא, מה שאיננו כאשר המיתה היא רק מצד רצונו של הקודש-ברוך והוא שותפה מיתה בעולם - מובן שהוא הצדיק נגמ שכל עניו חסיונות הוא רק (כמו שהוא מצד הקב"ה, היינו) תמליו רבא על-ידי-זה, עליה למעלה מעלה ממדרגתו עצמו, על לרך נעליית הצדיקים שבכבודת שור הבר על-ידי

להלן ההספד כפי שהתבאר בספר יערות רבש לר' יהונתן אייבשיץ:

"זכ"י יהוה ראש חטא משפט מות, פירושו שיחוסר (חטא מלשון חסרון) טעם משפט מות כי לא פעל רע ולמה ימתה ותלית אותו על עץ מחמת עץ הדעת שגור וחרב מצויין: אולי צריך לזית: שגורו מיתה, בשביל כל מה".

ובבאר זאת הרב (לקוטי שריחות שם):
משפחות הלשון ולכפי שכותב החי"ל בספרו 'דברים אחריים' דרוש כי שם מוסף על לשון היערה רבש: "כלומר בעניו של נחש", ותלית אותו על עץ רצה לומר בעניו של נחש] משמע, שתוכן דרשת האריז"ל הינה ברומה למאמר הח"ל (שבת נוה, ב. כבא בתרא יז, א) "י מרו בעניו של נחש", בשם שאותו ר' לא חטא ומתתם היתה בסיבת ה"נחש" בלבד, משום חטא עץ הדעת (בעצתו של נחש, ב"צ שם) "נגורה גזירת מיתה על כל תולדותיו של אדם-הראשון" - על דרך זה היה אצל הרימ"ק, שהסיבה לפשירתו ("זהומת") היתה

אך ורק בשל "עץ הדעת" ("זהומת")
נפקות ההבדל בין הגדרת "עניו של נחש" ל"תלית אותו על עץ":
"עניו (עצתו) של נחש" - נוסף בתי, עצה למשעה חטא: אולם "תלית אותו על עץ, מוסב על העץ עצמו שבו לא היה עניו של חסרון, ואדרבה בפשוטו של מקום - כפירוש רש"י - היה זה עץ האמת, מהמינים בהם נשתמחה ארץ-ישראל, ולכשעצמו "עץ הדעת" פועל הוא את עניו הדעת (אילולא אכילתו שלא במתו).

כלומר:
"עניו של נחש" שבגמרא (גולה דתורה) מוסב על עניו המיתה בפועל ובגלוי (ב"נעלה").
"תלית אותו על עץ" - שגילה האריז"ל ובשכיות לרימ"ק שעניו הוא גלוי חסד חסד פנימיות התורה - מוסבת על פנימיות העניו, על נישוץ עץ הדעת שהשם-יחבדך הציב לאדם רצונו יחבדך וכוונתו בבריאתו.

למרות ש"י"ת הוא זה ואיזהו אשר ערב לכו" לומר שיש לו שייכות למדידות מבוהות תליל של הרימ"ק והאריז"ל - הרי בכל זאת "אפס קצותו ושמוץ מנח" שייך לכל אחד ואחד.

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תשס"ט

ערב שבת-קודש
פרשת שמיני
כ"ג בניסן ה'תשס"ט
שנת הקהל

יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז